

Milyen közös piac fegyverzeti téren? (a katonai közbeszerzésekre vonatkozó európai kódexről)

A 2006. július 1-jén huszonkét EU-tagállam részvételével életbe lépett, a katonai közbeszerzések „európaizálását” elősegíteni hivatott ún. viselkedési kódex csupán a nyitány. Az európai integráció legkényesebb – több mint fél évszázada halogatott – politikai alapkérdéseinek kíméletlenül konkrét formában való felvetődése indul meg vele. Nyitány lévén, a mechanizmus maga természetesen igencsak felemás. Ám egyúttal kiválóan tükrözi a háttérben álló politikai akarat lehetőségeit és korlátait.

Világos tétek

A védelmi felszerelések előállítás-értékesítése nyilvánvaló stratégiai terület, melynek jelentősége minden szempontból túlmutat az EU-tagállamok 170 milliárd euró körüli összesített védelmi kiadásainak beszerzésekre fordított kb. egy ötödén. Egyrészt a releváns termékek köre roppant átfogó lehet: a katonai felszerelések mellett helyet kaphatnak benne a fegyveres erők működéséhez elengedhetetlen köznapi cikkek, továbbá a belső biztonság terén használatos technológiák és eszközök. Másrészt a szektorban érintett vállalatok sokrétű tevékenysége is tágítja a kereteket: az európai aeronautikai és védelmi cégek 2005-ben regisztrált forgalma 110 milliárd euróra, az általuk foglalkoztatottak száma 600 ezer főre tehető.

Ám mindenekelőtt azért nevezhető a szó legszorosabb értelmében stratégiaiának ez a terület, mert az állampolgárok biztonsága és jóléte, valamint a nemzetközi erőviszonyok alakulása vonatkozásában egyaránt kulcsfontosságú szerepet tölt be. Az önálló hadiipari és technológiai bázis megléte döntési és cselekvési önállóságunk, vagyis külső-belső hitelességünk kézzelfogható tartópillére. Ráadásul a jövőbeni pozíciókért folyó, egyre élesedő globális technológiai versenyfutásban is döntő jelentőséggel bír: természeténél fogva kivételezett státuszt élvez a napjainkban uralkodó piaci dogmatizmushoz képest, s így biztosított benne (illetve rajta keresztül más ágazatokban is) a politikai cselekvés közvetlen lehetősége.

Bárminemű uniós szintű szabályozás kapcsán az első számú kérdés az, hogy vajon ezt a lehetőséget megőrzi-e. Magyarán garantálja-e a politika mozgásterét a jelen és jövőbeni szuverenitásunkat, nemzetközi súlyunkat, életminőségünket meghatározó döntésekben. Avagy a tényleges és potenciális geopolitikai tényezők

közül egyedülként Európa inkább szűkíteni igyekszik ezt.

Felemás alaphelyzet

A katonai közbeszerzések egymás közötti megnyitása egy szélesebb, a „Honvédelmi Felszerelések Európai Piacának” (EDEM) kialakítására irányuló törekvés része. Jogszabályi téren ugyanis a fegyverzeti kérdéskör egészéhez hasonlóan a vonatkozó közbeszerzés is kivételt képez a gazdasági egységesülés logikája alól. A 296-os cikk – az 1957-es Római Szerződésben 223., a ratifikálatlan új szerződésben III-436. szám alatt, továbbra is betűre azonos formában szereplő rendelkezés – alapján: (a) „egyik tagállam sem köteles olyan információt szolgáltatni, amelynek közlését ellentétesnek tartja alapvető biztonsági érdekeivel”; (b) „a tagállamok megtehetik az alapvető biztonsági érdekeik védelme érdekében általuk szükségesnek tartott, fegyverek, lőszeres és hadianyagok előállításával kapcsolatos intézkedéseket”.

Így bár elméletileg a katonai felszerelések beszerzése is az általános közbeszerzési irányelv (2004/18/EK) hatálya alá esik, annak 10. cikkelye azonban megerősíti, hogy a Szerződés 296-os cikkében foglalt derogáció e tekintetben is mentességet biztosít. A gyakorlatban a tagállamok szinte automatikusan élnek is a lehetőséggel. Annál is inkább, mivel az „alapvető biztonsági érdekek” beazonosítása törvényszerűen szubjektív megítélés kérdése, a civil irányelv pedig objektíve sem alkalmas a védelmi közbeszerzések sajátosságainak figyelembe vételére.

Jelen keretek között mind e specifikumok, mind pedig a kifejezetten európai nehézségek kapcsán mindössze egy-egy lényegi elemet említünk. Az első számú sajátosság természetesen a szuverenitáshoz fűződő szoros kapcsolat. Ebből adódik többek között az állam központi szerepe (ügyfél, szabályozó és szponzori minőségben egyaránt), a piacon kívüli megfontolások súlya (pl. ipari és szellemi kapacitások megőrzése, exportirányok kijelölése), s olyan nyomatékos elvárások, mint az ellátás biztonsága vagy az információk titkosságának védelme.

Az európai hendikepek között első helyen a nemzeti elszigetelődést – a piacok, a források és (ágazatonként változó mértékben) a gyártók szétaprózódását – szokás említeni. Azonban ez inkább következménye, semmint oka az alapproblémának. Nevezetesen annak, hogy közös uniós szinten csak a piacnyitásra irányuló nyomás jelentkezik, míg a szuverenitás védelmének követelménye és a velejáró szabályozás kizárólag a tagállamok nemzeti gyakorlatában érvényesül. S az említett nyomás következtében már ott is egyre inkább csak védekező állásból.

A fegyverzeti szektor egyik jellemzője viszont éppen az, hogy a közösségi logika szerint működő belső piaci, ipari és verseny kérdések, valamint a kormányközi alapon kezelt védelempolitika kereszteződésében található. Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy a kutatás, a termékek felhasználhatósága és az érintett cégek profilja rendkívül gyakran kettős (polgári-katonai) jellegű.

A területre vonatkozó európai kezdeményezések tehát két párhuzamos vonalon futottak, és futnak ma is. A civil vetületekből kiindulva a Bizottság immár tíz éve igyekszik ilyen-olyan módon növelni saját – és a közösségi szabályozások – szerepét. A 2004-ben közzétett Zöld Könyvvel azt is jelezte, hogy ehhez a honvédelmi beszerzéseken keresztül nyílhat az egyik komoly rés. Eközben a tagállamok ugyan féltékenyen ügyelnek előjogaikra a fegyverzetek vásárlása és exportja, illetve az ipari bázis alakítása terén, ám a költséghatékonyság növelése és a kritikus tömeg elérése érdekében maguk is törekedtek bizonyos fokú kormányközi harmonizálásra. Mindezidáig csekély eredménnyel. A Bizottság közösségi opciókat előterjesztő Zöld Könyvére végül a kormányközi kódex bevezetésével válaszoltak a Huszonötök. Továbbra is nyitva hagyva a kérdést, hogy vajon a brüsszeli testület javaslatainak irányába mutató első lépésként, avagy azok alternatívájaként tekintenek az új mechanizmusra.

Felemás újítás

Az előkészítés vagy alternatíva kérdésfeltevés azonban már maga is erősen félrevezető. Valójában a bizottsági ajánlásoknak és a kódexnek eltérő a tárgya, így sokkal inkább egymás mellett, semmint egymásba vezetően vagy egymást semlegesítve értelmezhetők. A Zöld Könyvben javasolt védelmi közbeszerzési irányelv kötelező érvennyel arra az esetre vonatkozna, amikor a tagállamok nem élnek a 296. cikk által biztosított mentességgel, a tagállami válaszként megfogalmazott kódex pedig nem kötelező jelleggel arra, amikor élnek vele. Ehhez társul még a Bizottság által megfogalmazni kívánt értelmező közlemény, mely a Bíróság ítélkezési gyakorlatát is figyelembe véve tisztázná – jogilag nem kötelezően – a 296. cikk alkalmazására vonatkozó elveket és szabályokat.

Mindazonáltal a három eszköz ugyanahhoz a szélesebb kérdéskörhöz, a védelmi beszerzések egymás közötti megnyitásához tartozik. A Zöld Könyvre mintegy válaszként a Huszonötök által kezdeményezett lépés tehát akkor is része a folyamatnak, ha nem igazán (és szándékosan nem) az ott feltett kérdésre volt felelet.

Bár a tagállami álláspontokban tetten érhetőek voltak a szokásos – a fegyvergyártó országok és a többiek, illetve a fegyvergyártók csoportján belüli politikai szemléletbeli – különbségek, 2005. november 21-én az Európai Védelmi Ügynökség (EDA) keretei között sikerült közösen elfogadniuk az ún. viselkedési kódexet. Eszerint a résztvenni kívánó tagországok hozzáférhetővé teszik egymás beszállítói számára az 1 millió euró érték feletti, a 296. cikk értelmében a közösségi szabályok alól kivont közbeszerzéseiket. A megállapodás szigorúan önkéntes és kormányközi alapon, nem kötelező jelleggel működik. Nem tartoznak a hatálya alá a nukleáris rendszerekkel, a biológiai, vegyi és radiológiai természetű cikkekkel és szolgáltatásokkal, a rejtjelező felszerelésekkel, valamint az együttműködésben kivitelezett projektekkel kapcsolatos szerződések. Kivételes helyzetben – például sürgős műveleti igények, korábbi programok folyamányai, illetve kényszerítő nemzetbiztonsági megfontolások esetén – a tagállamok szintén eltekinthetnek a kódex alkalmazásától. Az EDA felé azonban ekkor is adatszolgáltatással és magyarázattal tartoznak. Elvileg.

Érdeemes ugyanakkor felidézni, hogy messze nem az első ilyen kísérlet ez a mostani. Hasonlóra sor került már a Nyugat-európai Fegyverzeti Csoport (WEAG) keretei között, az ambíció fellelhető volt a hat legnagyobb európai fegyvergyártó ország által elfogadott szándéknyilatkozatban (LoI) is, s bár más téren, ám rokon mechanizmust – a harmadik országokba irányuló fegyverexportra vonatkozó viselkedési kódexet – fogadtak el az EU-tagországok 1998-ban. Egyik sem hozott átütő sikert.

Azonban bőségesen szolgáltak tanulságokkal, így hát a védelmi közbeszerzési kódex tartalmaz néhány teljesen vagy részlegesen újdonságnak számító elemet. Praktikus szempontból a kezdeményezés szívében az EDA által biztosított rendszeres és központosított publikálási és ellenőrzési szisztéma áll. Az aláíró országok az Ügynökség weboldalán található nyilvános értesítőn közzéteszik a kódex hatálya alá eső kormányzati tendereiket, majd ugyanott tudatják azok kimenetelét. Az EDA nyomomonköveti ezeket a szerződéseket, s a tapasztaltakról jelentést készít a tagállamok számára. A kódexhez kapcsolódó, a beszállítói lánc optimalizálását célzó dokumentum igyekszik az átláthatóságot és versenyt a kis- és középvállalatokra is kiterjeszteni.

Szintén újdonságot jelent az uniós keretek közé való beemelés folytán az európai biztonság- és védelempolitikával (ESDP) és más EU-politikákkal való kölcsönhatás, továbbá a Bizottság jelenléte. Az EDA igazgatótanácsában szavazati jog nélküli tagsággal rendelkező brüsszeli testület amellet, hogy számottevő tapasztalattal bír

szabályozási-harmonizálási téren, egyben a közösségi kezdeményezésekkel történő összehangolás záloga is. Ráadásul hosszú távon mindenképpen kihagyhatatlan játékos. Mert egy valódi, európai szintű hadiipari politika kialakításához – melyben a belső piacnyitás és az ipari-technológiai bázis megőrzése kart karba öltve szerepel – elengedhetetlen volna az Ügynökség és a Bizottság közötti szoros munkakapcsolat.

A legnagyobb újdonságot most a minden korábbinál kedvezőbbnek mondott politikai atmoszféra jelentené. Ennek kellene ugyanis garantálnia a megvalósítás során óhatatlanul kiütköző akadályokon és nehézségeken való felülemelkedést. Próbátételben pedig bizonyosan nem lesz hiány. Először is: nem igazán tisztázott, hogy vajon az EDA miként tud majd megbirkózni a hirtelen ránehezedő terhekkkel. Lévén, hogy az adminisztratív kihíváson túlmenően – amit az információk begyűjtése, szabványosítása, elemzése és egységes kritériumok szerinti értékelése jelent – mind a publikálás, mind pedig az ellenőrzés kényes kérdések sorát veti fel.

Az EDA ugyanis a tagállamok által nyújtott információk alapján, a tagállamok megbízásából dolgozik. Nevezetesen a 296. cikkre való hivatkozással a közösségi szabályozásoktól távol tartott esetekben, amikor Brüsszel felé semmi nem kötelezi adatszolgáltatásra a tagállamokat. A kódex lényegét képező nyilvános értesítőből azonban egy csapásra kiderül, hogy az adott országok mely beszerzéseiket vonják ki a civil uniós irányelv hatósugara alól. Tekintettel a 296. cikk eredendő homályosságára, ez könnyen végtelen pereskedések folyamatát indíthatja el. Ami viszont az államokat ellenérdekeltté teheti a leginkább kérdéses pályázatok közzétételében. Hasonló bizonytalanságok az ellenőrzési-számonkérési fázisban is tetten érhetők. Ráadásul itt a kizárólag politikai szemüvegen keresztül értelmezhető tagállami védelmi közbeszerzési döntések értékelését egy természeténél fogva nem politikai, ám a tagállamok támogatásától nagyban függő intézmény végzi, a számonkérést pedig a huszonkét – eltérő prioritásokat valló, s egyenként potenciálisan bármikor a „vádlott” szerepébe kerülő – ország közötti csoportnyomás volna hivatott biztosítani. Úgy, ahogy.

Az akadályok másik nagy csoportja a kódex célkitűzéseinek megvalósításához szükséges kiegészítő lépések sokaságából és tétjeiből adódik. Ahhoz ugyanis, hogy az Unión belüli átláthatóság és verseny valóban érvényesülni tudjon, számtalan konkrét intézkedés, s azokhoz kapcsolódóan néhány stratégiai szempont tisztázása szükségeltetik. Márpedig ez utóbbit illetően bármiféle konszenzusnak még a kezdeti körvonalazódásától is roppant távol állnak a tagállamok.

Felemás kilátások

Mindazonáltal bizottsági és EDA-vonalon egyaránt intenzíven folyik a továbblépések tervezése. A Bizottság jelezte, hogy idén értelmező közleményt hoz nyilvánosságra a 296. cikk alkalmazásáról, egyúttal hatástanulmány útján folytatja a védelmi szektorra vonatkozó közbeszerzési irányelv előkészítését. Ami a közleményt illeti, ez túl sok újdonsággal nem szolgálhat majd. Az „alapvető biztonsági érdekek” megítélése országonként, időszakonként változik, értelmezése – a legnyilvánvalóbb visszaélésektől eltekintve – a brüsszeli testület kompetenciáján túlmutató politikai nézőpont kérdése marad. A dokumentum megjelentetése tehát inkább aféle szándéknyilatkozat: a Bizottság ezúton tudatja, hogy a jövőben fokozódó aktivitásra számíthatunk részéről.

Az irányelv hozadéka a (természetesen abban is érintetlenül hagyott) 296. cikk és a fegyverzeti szektorra érvényes, de arra nem adaptált jelenlegi közbeszerzési irányelv közötti választás élességének tompítása volna. A lényeg azonban az adaptálás mikéntje. A Bizottság megközelítése az ivóvízre, energiára és közlekedésre vonatkozó speciális irányelvet veszi alapul, s reflexióiban úgy tűnik hangsúlyos helyet kap az ellátás biztonságának követelménye. Márpedig – és a viták során ez lesz a kardinális pont – ezzel értelemszerűen együtt járnának a beszállító vállalatok tulajdonlására vonatkozó kritériumok. Közben persze az EDA sem tétlenkedik: a tagállamoktól kapott megbízás értelmében folytatja a kódex kapcsán elkezdett munkálatokat az információk védelme, az ellentételezések harmonizálása, és – ismét csak kihagyhatatlanul – az ellátás biztonsága terén.

Mindezen tevékenységeknek köszönhetően folytatódik a legkényesebb alapkérdések beszivárgása az EU napirendjére. Azoké, melyek kapcsán a tagállamok körében a legmélyebb megosztottság tapasztalható. Sematikusan ábrázolva egyrészt a nagy fegyvergyártó országok (potenciális eladók) és a többiek (potenciális vevők) között húzódik egy törésvonal a hadiipari-technológiai bázis fenntartására fordítandó erőfeszítéseket illetően, másrészt a fegyvergyártók csoportján belül a francia és a brit szemlélet ütközik egymással az említett bázis európaiságának vonatkozásában. Amíg ezek az ellentétek fennállnak, addig az uniós szinten születő megoldások szükségszerűen csak felemások (nem egyértelműek, nem kötelezőek, kiskapukkal ellátottak) lehetnek, s nem várható, mindenekelőtt pedig nem is kívánatos, az ambiciózusabb tagállamok kollektív kényszerzubonyba zárása.

Világos képlet

A bevezetőben említett stratégiai tétekből adódóan a verseny itt nem öncél, az integráció pedig nem önérték. Mindkettő hathat természetesen pozitívan, feltéve, hogy növeli – s nem csökkenti – önálló döntési és cselekvési képességünket. Amikor tehát az EDA brit igazgatója, Nick Witney a kódex kapcsán úgy fogalmazott, hogy „a korai, tökéletlen megoldások jobbak annál, mintha még két-három évtizedig várnánk” , akkor igaza volt, de csak egy komoly megszorítással.

Igaza volt abban, hogy a helyzet valóban sürgető. A korszerű fegyverrendszerek költségei mind nehezebbé teszik, hogy bármely európai ország önmagában képes legyen a diplomáciai-politikai függetlenséghez szükséges hadiipari és technológiai kapacitások teljes palettáját fenntartani. A más területeken egyre szaporodó uniós kötelezettségek (pl. a stratégiai prioritásokat figyelmen kívül hagyó költségvetési korlátozások) tovább nyirbálják a tagállamok mozgásterét. A transznacionális és privatizációs alapon végbemenő európai hadiipari konszolidáció vállalati oldalon szintén az egyes államok hatósugarán kívül eső, és szintén nem a stratégiai prioritások által mozgatott játékosok megerősödéséhez vezetett. Az Egyesült Államok vegyes (állami-privát) összetételű, ám egyirányú (a potenciális vetélytársak ellehetetlenítését célzó) politikája pedig ma már az imígyen javarészt védtelenné vált önálló európai hadiipari és technológiai bázis felszámolásával fenyeget.

Az EDA igazgatójának fenti kijelentéséhez szükséges megszorítás tehát legalább olyan nyilvánvaló, mint a sürgősségre vonatkozó diagnózis. A mielőbb életbe léptetendő uniós megoldások lehetnek ugyanis tökéletlenek, ám ez nem jelentheti azt, hogy a szuverenitás megőrzését biztosító politikai szabályozások európai szintre emelése helyett leépítik azokat. Utóbbi esetben tudniillik nem tökéletlenségről, hanem kontraproduktivitásról volna szó.

Hivatkozások

1. Az uniós biztonság- és védelempolitika egészétől távolmaradó Dániát leszámítva két ország, Magyarország és Spanyolország jelezte, hogy egyelőre nem kíván részt venni ebben a kezdeményezésben.
2. Az adatok a Bizottság vonatkozó dokumentumaiból származnak ld. 8. és 9. sz. lábjegyzet. Az Európai Parlamentnek nemrég leadott, szeptember 14-én bemutatott jelentés az EU-országok összesített védelmi kiadásait sajtóbeszámolók szerint 250 milliárd euróra becsüli. (Hartmut Küchle: The cost of Non-Europe in the Area of Security and Defence).
3. AeroSpace and Defence Industries Association of Europe, Annual

Review 2005, 6.o.

4. Az amerikai és európai hozzáállás közötti különbségekről ld. a szerző A transzatlanti kapcsolat a hadiipari dilemmák tükrében c. írását (www.hajnalca-vincze.com/Publications/148)

5. A 92/50/EGK és 93/36/EGK direktívák helyébe lépő új közösségi irányelv 2006. január 31-től van érvényben. 14. cikkelye külön is pontosítja, hogy a titkos vagy különleges biztonsági intézkedéseket igénylő közbeszerzésekre nem vonatkozik.

6. A sajátosságok és a problémák zöme jól rendszerezetten szerepel a Bizottság idevágó dokumentumaiban, ld. 8. és 9. sz. lágjegyzetek.

7. A probléma egy általánosabb jelenségre, a szakirodalomban negatív és pozitív integrációként azonosított folyamatok közötti aránytalanságra vezethető vissza. Ld. a szerző Az EU ma: helyzetkép és forgatókönyvek c. írását (Európai Unióról és oktatásáról, A Történelemtanári Továbbképzés Kiskönyvtára, sor. szerk. Dr. Szabolcs Ottó, Budapest, 2006.).

8. The Challenges facing the European Defence-related Industry, a contribution for action at European level COM (1996) 10, 1996. január 24.; Implementing European Union Strategy in Defence-related Industries COM (1997) 583, 1997. december 4.; Industrial Policy in an Enlarged Europe COM (2002) 714, 2002. december 11.; European Defence Industrial and Market Issues –Towards an EU Defence Equipment Policy COM (2003) 113, 2003. március 11.

9. Zöld Könyv – A honvédelem közbeszerzése, COM (2004) 608, 2004. szeptember 23.

10. Mindenekelőtt a Johnston 222/84. sz. és a Bizottság kontra Spanyolország C-414/97 sz. ügyekben hozott verdiktekről van szó. A Szerződés 298. cikke ugyanis a közös piacon belüli egyenlő feltételek torzítását megakadályozandó a Bizottság és a Bíróság bevonásával korlátozni igyekszik a 296. (valamint a rendkívüli helyzetekben kivételes tagállami lépések foganatosítását megengedő 297.) cikkel való visszaéléseket.

11. Az egyes opciók – közlemény, irányelv, kódex – részletes elemzéséhez ld.: Defence Procurement in the European Union – The current debate, Report of an EUISS Task Force (chairman and rapporteur: Burkard Schmitt), 2005. május.

12. The Code of Conduct on Defence Procurement of the EU Member States participating in the European Defence Agency, Brüsszel, 2005. november 21.

13. A 19 tagállamot tömörítő, 2005 tavaszán az EDA-ba „olvasztott” Nyugat-európai Fegyverzeti Csoporton belül a 1990-ben megfogalmazott és 1999-ben módosított ún. Coherent Policy Document foglalkozott az európai védelmi piacra vonatkozó szabályokkal és intézkedésekkel (mint például az aktuális szerződésekről értesítő havi közlöny publikálása).

14. Az 1998-ban Franciaország, Nagy-Britannia, Németország, Olaszország, Spanyolország és Svédország által aláírt, 2000-ben

kötelező érvényű keretmegállapodással kiegészített Szándéknyilatkozat a hat nagy fegyvergyártó ország közötti együttműködés előmozdítását, procedúráik összehangolását célozza.

15. European Union Code of Conduct on Arms Export, Brüsszel, 1998. június 8. A minimum előírásokon túl információcserét és konzultációt biztosító mechanizmust is magában foglaló kódex jogilag nem bír kötelező érvénnyel, megfogalmazásában pedig igen tág értelmezési teret hagy a tagállamok számára.

16. Electronic Bulletin Board: <http://www.eda.europa.eu/ebbweb>. A 2006. július 1-jén működésbe lépett nyilvános értesítőn szeptember 10-ig Franciaország 12, Finnország 9, Hollandia 6, Németország 5, Svédország 3, Lengyelország és Nagy-Britannia 2-2, Portugália pedig 1 tendert hirdetett meg.

17. The Code of Best Practice in the Supply Chain, Brüsszel, 2006. május 15.

18. A 296. cikk alkalmazási körét pontosítani hivatott 1958. április 15-i lista tagállamok általi módosítása (melyet a Bizottság javaslata alapján, egyhangúan kell elfogadniuk) szintén gyakran felmerülő opció, ám mint azt az EDA igazgatója 2005 áprilisában jelezte: „semmi étvágyat nem fedeztek fel ez irányban”.

19. EDA Bulletin, 2. szám, 2006. július, 8.o.

20. Felszólalás a „Will the EU get tough on opening-up national defence procurements?” c. konferencián, Brüsszel, 2005. április 18.

21. Óvatosan bár, de erre utalt többek között az Európai Parlament állásfoglalása a védelem terén folytatott közbeszerzésekről szóló zöld könyvről (2005/2030(INI), melynek 25. pontja: „elismeri, hogy az EU-ban a honvédelmi közbeszerzés problémái részben ahhoz köthetők, hogy az Egyesült Államok irányában nem áll fenn valódi kölcsönösség; ezért felteszi a kérdést, hogy a honvédelmi közbeszerzésért felelős tagállami ügynökségeknek több európai beszerzést kellene-e javasolni az európai védelmi ipar egyes ágazatainak stratégiai megerősítése érdekében; meggyőződése, hogy a honvédelmi beszerzésre vonatkozó új EU-jogszabályokat nem szabad olyan eszközként használni, amely lehetővé teszi amerikai kereskedelmi érdekek egyoldalú beszivárgását az európai honvédelmi beszerzési piacokra”.